

AMERICKÝ KONGRES A ČESKOSLOVENSKÉ MENOVÉ ZLATO 1980 – 1981

SLAVOMÍR MICHÁLEK

MICHÁLEK, Slavomír. The American Congress and Czechoslovak Monetary Gold 1980–1981. *Historický časopis*, 2018, roč. 66, č. 4, pp. 701–724. Bratislava.

The history of the Czechoslovak monetary gold began to be written at the end of the 1930s at the time of the mutilation and break up of the Czechoslovak Republic. The gold was forcibly and illegally seized by Nazi Germany. At the end of the Second World War, the American army of occupation found it in salt mines at Merkers in Germany with gold from other countries. It was only in 1982 that an adequate part was returned to the vaults of the State Bank of Czechoslovakia in Prague.

Soon after the Second World War, the USA, Great Britain and France established the Tripartite Commission for the Restitution of Monetary Gold on the basis of decisions by the Paris Reparations Conference. Its task was to secure the just and proportional return of recovered gold to all the affected countries including Czechoslovakia. During the following decades of the Cold War, gold was a regular subject of conflict, dispute and negotiations, especially between Washington and Prague. The agreements reached were cancelled by one side or the other, and they repeatedly went back to the beginning. This study is directed towards the period 1980–1981, when the United States Congress significantly intervened in the question of the return of the Czechoslovak gold.

Key words: Tripartite Commission for the Restitution of Monetary Gold. Lester Wolff. Compensation for nationalized property. Czechoslovak monetary gold, the US Congress and Czechoslovakia, 1980–1981.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2018.66.4.6>

Pohnutá história československého zlata sa začala písať na sklonku 30. rokov 20. storočia v čase oklieštenia a rozbitia Československej republiky. Vtedy bolo násilne a bezprávne ukoristené nacistickým Nemeckom. (Podobný osud stihol aj iné európske krajiny.) Na konci druhej svetovej vojny ho objavila americká okupačná armáda v solných baniach v Merkers pri Frankfurte nad Mohanom a stalo sa na takmer štyri desaťročia súčasťou hospodársko-obchodných a politicko-ideologických medzinárodných sporov. Až v roku 1982 bola jeho adekvát-

na časť opäť vrátená do Prahy, resp. do depozitu Štátnej banky československej.¹ V predloženej štúdiu sa zameriam na obdobie rokov 1980 – 1981.

Československé menové zlato sa permanentne objavovalo vo vzájomnej diplomatickej komunikácii medzi USA a Československom už krátko po druhej svetovej vojne, hoci nosná mala byť rovina komunikácie Prahy s Tripartitnou komisiou pre reštitúciu menového zlata. Komisia (jej členmi boli USA, Veľká Británia a Francúzsko) vznikla v roku 1946 na základe rozhodnutí Parížskej reparačnej konferencie a jej úlohou bolo zabezpečiť proporcionálne spravodlivé rozdelenie a vrátenie nájdeného zlata všetkým postihnutým krajinám vrátane Československa. Nasledujúce desaťročia studenej vojny sa zlato objavovalo pravidelne ako objekt konfliktu, sporov a vyjednávania hlavne v réžii Washingtonu a Prahy. Dosiahnuté dohody boli jednou či druhou stranou rušené, častokrát sa začínalo od bodu nula. A práve v rokoch 1980 – 1981 sa do otázky vrátenia zlata významne „zapísal“ Kongres USA. Treba poznamenať, že v neprospech Československa.

Hoci história československého menového zlata nie je nosnou témou moderných československých či medzinárodných dejín, nemožno ju ani bagatelizovať. Slovenská a česká historiografia sa danej problematike dosiaľ plnohodnotne nevenovala, no ani nevyhýbala. Existuje niekoľko štúdií, ktoré sledujú vývoj otázok okolo československého zlata aspoň okrajovo alebo sa koncentrujú len na rok 1939. Vedecká monografia z pera historika, ktorá by zachytila celú históriu zlata s použitím dostupných prameňov, však dosiaľ neexistuje.²

-
- 1 Predložená štúdia je výsledkom projektu APVV-16-0047 *Od denára k euru, fenomén peňazí v dejinách Slovenska od stredoveku po súčasnosť*, riešeného v Historickom ústave SAV.
  - 2 Kniha Stanislava Motla *Kam zmizel zlatý poklad republiky* (Praha 2003) nie je založená na archívnom výskume a ani sa plne neopiera o dostupné archívne pramene. Ide skôr o publicistiku s nádychom senzácie, opierajúcu sa o memoárovú literatúru a ústne spomienky. K historikom, ktorí mapujú istý výsek danej problematiky s použitím primárnych prameňov patria najmä českí autori Jan Kuklík (*Do poslední pence...*), ktorý sa v monografii zamerá na československo-britské vzťahy a s nimi spojené finančné a obchodné otázky, Vít Smetana (Británie a československé zlato. In *Soudobé dějiny* 4/2001), Eduard Kubů (Czechoslovak Gold Reserves and their Surrender to Nazi Germany. In *Nazi Gold*. London 1998) a Jan Krejčí (Několik poznámek k historii navrácení československého měnového zlata. In *Právník*, 7/1996). U troch posledne menovaných ide o vedecké štúdie, ktoré sa koncentrujú najmä na otázku miery zodpovednosti britskej vlády za odovzdanie časti československého zlata Nemecku v roku 1939. Medzi dostupnú literatúru, ktorá by mala mapovať otázky okolo československého menového zlata, resp. širšie súvislosti československo-amerických vzťahov – aspoň podľa názvu – by mala patriť práca Justine Faure (*Americký přítel*). Bohužiaľ, nie je to tak. Ide o prácu, ktorá skôr zachytáva československý politický vývoj po roku 1945, ponúknutý očami západného autora. Naproti tomu, československému zlatu sa venuje vo svojich spomienkach Bohuslav Chňoupek (*Memoáre in claris*), bývalý československý minister zahraničných vecí. Tu treba poznamenať, že viac sa zamerá na svoju osobnú participáciu, dojmy a pocity, i keď pri po-

Rokovania o otvorených hospodárskych a finančných otázkach medzi Československom a USA vrátane zlata prechádzali obdobiami útlmu i oživenia od samého začiatku.³ Nádejné oživenie vývoja v majetkoprávných záležitostiach medzi ČSSR a USA nastalo v roku 1980. Najprv 13. mája 1980 predložil člen Snemovne reprezentantov Lester Wolff návrh zákona č. 7338, podľa ktorého malo byť československé zlato držané v USA obstavené a predané na uspokojenie nárokov za znárodnený americký majetok v Československu. V nadväznosti naň predložil 15. mája 1980 senátor Daniel Moynihan obdobnú predlohu zákona.

Spolupredkladateľmi návrhu zákona newyorského kongresmana Wolffa „na úhradu pohľadávok amerických občanov a USA voči Československu z výťažku zlata patriaceho československej vláde a na uvoľnenie zostatku výťažku Československu“ boli členovia Kongresu USA Joseph Fisher, Barber Conable, Richard Ottinger a Thomas Downey. Návrh ukladal štátnemu tajomníkovi, aby po vstupe zákona do platnosti zahájil rokovania s ČSSR o plnej a okamžitej úhrade všetkých nárokov tak, ako boli uznané Komisiou pre vysporiadanie zahraničných nárokov (Foreign Claims Settlement Commission), zriadenej v roku 1949.⁴ Ak by štátny tajomník nepredložil do 60 dní od prijatia zákona Kongresu USA parafovanú dohodu o vysporiadaní amerických nárokov, alebo pokiaľ by Kongres USA do 60 dní od jej predloženia takú dohodu neschválil, štátny tajomník mal previesť takéto opatrenia:

1. prevziať vlastníctvo a kontrolu nad československým menovým zlatom a ostatným zlatom nachádzajúcim sa na území USA a toto zlato predat' tak, aby bol dosiahnutý čo najväčší výťažok;
2. vyžiadať súhlas Veľkej Británie a Francúzska k predaju československého menového zlata, ktoré sa nachádza na území Veľkej Británie;

---

núkanej faktografii vidieť, že mal k dispozícii rezortné dokumenty. Obsahovo najprínosnejšia práca, ktorá sa venuje československo-americkým vzťahom vrátane problematiky zlata je z pera Zdeňka Trhlíka, bývalého československého diplomata. Táto kniha, ktorá vyšla v roku 1988 pod názvom *Spojené štáty a Československo. Vzťahy v letech 1918 – 1988* ako výsledok výskumu na Ústave mezinárodných vzťahů je, odhliadnuc od dobovej terminológie a hodnotení, faktograficky najhodnotnejšou publikáciou, viažucou sa k sledovanej problematike.

- 3 K rokovaniam o zlate od roku 1945 bližšie pozri: MICHÁLEK, Slavomír. The Tripartite Commission and the Czechoslovak Monetary Gold. In *Historický časopis (Historical Journal)*, 2017, vol. 65. no. 5, s. 895-930.
- 4 Uvedená americká komisia ukončila svoju prácu 15. septembra 1962, keď podpísala konečné rozhodnutie v 3 976 prípadoch nárokov. Z toho 1 346 zamietla a 2 630 uznala. Celková hodnota uznaných nárokov predstavovala čiastku 113 645 205 USD, takže po odčítaní sumy 8,5 miliónov USD získanej z predaja širokopásovej valcovne, zostala konečná výška amerických požiadaviek okolo 105,1 miliónov USD. In Archiv Ministerstva zahraničných vecí ČR (AMZV ČR), f. MPO, Rokovania o československom zlate, zv. II, diel A. Záznam z rokovania 24. marca 1981, s. 2.

3. výtazok z predaja zlata uložiť do cenných papierov, dlhopisov, prípadne na účet v bankách. Úroky, dividendy a ďalšie príjmy z takto uložených prostriedkov v pravidelných 6-mesačných lehotách rozdeľovať medzi uznaných nárokovateľov;
4. po uhradení všetkých uznaných nárokov na kompenzáciu vydať ČSSR, po odčítaní administratívnych nákladov nepresahujúcich 5 %, čiastku, ktorá bola za predaj zlata získaná.⁵

Kongresman Wolff vo svojom vystúpení v Kongrese 13. mája 1980 odhadoval, že vyrovnanie všetkých amerických nárokov z úrokov a iných ziskov z investovanej a uloženej čiastky, získanej predajom československého zlata, potrvá asi 5 rokov, pokiaľ by Veľká Británia a Francúzsko dali súhlas k predaju zlata uloženého mimo USA. Ak by bolo k dispozícii len zlato uložené v USA, potrvало by splácanie nárokov dlhšie, 11 až 21 rokov. V dôvodovej správe k svojmu návrhu Wolff poukázal na skutočnosť, že Československo pred 30 rokmi znárodnilo americký majetok na svojom území a dosiaľ nevyplatilo za tento majetok náhradu. Upozornil ďalej na to, že nárokovatelia sú staršie osoby, pre ktorých je získanie náhrady za svoj majetok naliehavou sociálnou otázkou. Zároveň tvrdil, že skutočnosť, že sa nepodarilo otázku znárodnenia riešiť, je prekážkou normálnych diplomatických, obchodných a hospodárskych vzťahov.

Návrh Wolffovho zákona sa nezaoberal medzinárodno-právnymi aspektmi navrhnutého postupu, najmä vo vzťahu k dohode o reparáciách zo 14. januára 1946. Obmedzoval sa len na konštatovanie, že nový zákon dopĺňa a vyjasňuje uvedenú dohodu.

Koncepcia Wolffovho návrhu vychádzala totiž z tvrdenia, že USA kontrolujú priamo (časť, ktorá je na území USA) a nepriamo (časť ktorá je mimo územia USA) československé menové zlato. Toto tvrdenie však z medzinárodno-politického hľadiska nezodpovedalo pravde. O navrátení menového zlata sa hovorilo v *Dohode o reparáciách, ktoré majú byť dodané z Nemecka, o založení Medzi-spojeneckého reparačného úradu a o reštitúcii menového zlata* zo 14. januára 1946, ktorej signatárom bolo takmer 20 štátov. O reštitúcii menového zlata pojednávala tretia časť tejto dohody.

Problematika navrátenia zlata bola v dohode vyslovene oddelená od problematiky reparácií. Nárok na reštitúciu menového zlata mali štáty, ktoré ho v priebehu vojny stratili následkom nemeckých krádeží alebo bezprávných prevodov. Naproti tomu reparáciami mali byť hradené vojnové škody a výdavky spôsobené tým štátom, ktoré boli vo vojnovom stave s Nemeckom. Touto dohodou boli

---

5 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A. Záznam k návrhu zákona USA o predaji československého zlata.

vlády USA, Veľkej Británie a Francúzska poverené nájdené zlato rozdeliť medzi poškodené štáty, no nemali právo so zaisteným zlatom disponovať. Naopak, dohoda im vyslovene ukladala, že na základe podrobných a overiteľných dokumentov a informácií mali urobiť všetky opatrenia na jeho rozdelenie. Wolffov návrh zákona o predaji československého zlata bol preto hrubým diskriminačným porušením záväzkov, ktoré na seba USA prevzali v januári 1946. Táto dohoda a ani všeobecné medzinárodné právo nepripúšťali jednostranné „doplnenie“ alebo „vyjasnenie“. Aby mohli USA československé zlato predat', museli by dosiahnuť zmenu dohody z januára 1946, pričom súhlas Veľkej Británie a Francúzska by im k tomu nestačil. Dohodu bolo možné zmeniť len so súhlasom všetkých jej signatárov.

Napriek uvedenému konštatovaniu sa záležitosť okolo Wolffovho návrhu v Kongrese vyvíjala v neprospech ČSSR. Predstavitelia československého federálneho ministerstva zahraničných vecí proti návrhom (Wolffa i Moynihana) protestovali a americkému veľvyslancovi v Prahe označili postup USA za neprípustný nátlak proti ČSSR. Krátko potom, 26. mája 1980, odovzdal veľvyslanec Meehan nový oficiálny návrh vlády USA na riešenie otvorených hospodárskych a finančných otázok. Na základe vtedajšej vysokej trhovej hodnoty zlata administratíva USA žiadala plnú úhradu za znárodnený americký majetok vo výške 72,6 miliónov USD a navyše aj úrokov vo výške 41 miliónov USD, čo znamenalo úhradu takmer 160 % nárokov. Celkovo išlo o 113,6 miliónov USD, od ktorých sa malo odčítať 8,5 miliónov USD, ktoré USA získali za predaj valcovne.⁶ ČSSR mala teda jednorazovo a okamžite doplatiť 105,1 miliónov USD (vyrovnanie ostatných komunistických krajín s USA v otázke kompenzácie predstavovalo 40 % nárokov).⁷

Uvedený nový návrh Washingtonu v podstate vychádzal z parafovanej dohody z roku 1974, avšak s jedným podstatným rozdielom. Bola ním výška náhradového globálu.⁸ Ako teda vyzeralo porovnanie oboch textov?

Podľa dohody z roku 1974 v článkoch 1 – 3 sa hovorilo, že k úplnému vysporiadaniu mala československá strana zaplatiť vláde USA 20,5 miliónov USD,

6 K rokovaniu o československej valcovni bližšie pozri: MICHÁLEK, Slavomír. Spor Československa a USA o širokopásovú valcovňu v rokoch 1951– 1954. In *Historický časopis*, 2006, roč. 54, č. 4, s. 607-630.

7 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, Nový americký návrh na riešenie otvorených hospodárskych a finančných otázok medzi ČSSR a USA, Príloha B.

8 Dohoda z roku 1974 padla pre výšku náhradového globálu. Washington, berúc do úvahy najmä požiadavky amerických občanov na kompenzáciu za ich znárodnený majetok v ČSR, pokladal vyrokovanú výšku za nedostatočnú a pre americkú stranu za nevýhodnú. Nie nepodstatné boli aj politické aspekty bipolárneho sveta a z toho vyplývajúca neochota, raz jednej – inokedy druhej strany, nájsť kompromisné stanovisko.

z toho 4 milióny USD dňom vstupu dohody do platnosti, zostatok v splátkach vo výške 1,37 milióna USD ročne počas 12 rokov.

Nový návrh z 26. mája 1980 hovoril o inej sume. ČSSR mala zaplatiť 72,6 miliónov USD ako istinu a 41 miliónov USD ako úroky, teda spolu 113,6 miliónov USD – od tejto čiastky mala byť odčítaná suma 8,5 miliónov USD za valcovňu. Celková požiadavka americkej strany sa tak „vyšplhala“ na 105,1 miliónov USD. Navyše, v tomto návrhu sa uvedená náhrada požadovala v plnej výške dňom vstupu dohody do platnosti, t. j. nenavrhovali sa viacročné splátky.

Ak porovnáme oba texty (z roku 1974 a 1980), tak vidíme, že podmienky pre ČSSR sa podstatne zhoršili v dvoch smeroch:

- a) pokiaľ išlo o celkovú výšku požadovanej náhrady, t. j. z 20,5 mil. na 105,1 mil., teda takmer o 85 miliónov USD;
- b) pokiaľ išlo o splatnosť, keďže namiesto splácania rozvrhnutého na 12 rokov sa žiadalo plné zaplatenie v deň vstupu dohody do platnosti.

Ďalšie body amerického návrhu z roku 1980 neobsahovali žiadne radikálne zmeny. Išlo len o odlišné slovné spojenia a vyjadrenia toho, čo bolo obsahom parafovej dohody z roku 1974. Napríklad čl. 7 dohody uvádzal, že vláda USA po podpise dohody bude informovať tripartitnú komisiu o svojom súhlase s uvoľnením 18,4 tony zlata československej vláde, zatiaľ čo bod 2 nového amerického návrhu hovoril o dni súhlasu, keď dohoda vstúpi do platnosti. A to boli dva odlišné dátumy. Tieto otázky však mali len formulačný charakter a nepredstavovali zásadný odklon od dohody z roku 1974.

Popri uvedených nosných otázkach majetkoprávneho vyrovnania medzi Československom a USA existovali ďalšie pohľadávky (americké i československé), ktoré sa snažili obe strany riešiť aj v predošlých dokumentoch v rokoch 1964 a 1974. Medzi takéto americké pohľadávky voči Československu patrili dlh z tzv. surplusovej dohody (základ 4,9 miliónov USD, úroky k 31. decembru 1979 3,2 miliónov USD), zablokované korunové účty (tzv. plzeňský účet americkej armády v Živnostenskej banke v sume 7 161 557 Kčs a tzv. filmový účet veľvyslanectva USA v Prahe v sume 887 691 Kčs) v celkovej hodnote okolo 1,5 milióna USD, ako aj nevyrovnané dolárové dlhopisy z predvojnových pôžičiek (išlo o československú štátnu pôžičku z rokov 1922 a 1924, hypotekárnu pôžičku mesta Prahy z roku 1922 a mestskú zahraničnú pôžičku Karlových Varov z roku 1924) v celkovej dlhnej čiastke 4 milióny USD. Spoločne predstavovali tieto prípady sumu 13,6 miliónov USD.

Československé pohľadávky voči USA boli nižšie. Podľa údajov federálneho ministerstva financií sa táto suma pohybovala okolo 2,5 miliónov USD a zahŕňala blokované, vestované a iné pohľadávky, nepreplatené tzv. zajatecké certifikáty

československých zajatcov z druhej svetovej vojny, niektoré stroje a zariadenia zablokované v USA.⁹

Iný zaujímavý údaj v súvislosti s inflačným vývojom dolára získame pri porovnaní dohody z júla 1974 s americkým návrhom z mája 1980. V období rokov 1974 – 1980 vzrástol náhradový globál inflačne z 20,5 miliónov USD na 27 miliónov USD, čo sa podľa finančných expertov Štátnej banky československej (ŠBČS) malo brať do úvahy pri ďalších rokovaniach. To však nebolo pre ČSSR najzaujímavejšie. Prím hral iný ukazovateľ: vývoj trhovej ceny zlata, resp. zmena v sume získanej z predaja 18,4 tony československého menového zlata. Kým 20. júna 1974 (počas finálneho rokovania o dohode) bola cena za trojskú uncu 165 USD, 30. augusta 1980 už 670 USD a 25. septembra 1980 ešte vyššia – 707 USD (v nasledujúcich rokoch cena zlata klesala).

Z týchto údajov sa ľahko dalo vypočítať, že 18,4 tony československého zlata (bez ážia mincí, teda len v rýdzej váhe) malo v júni 1974 hodnotu 97,6 miliónov USD, v auguste 1980 už 372,7 miliónov USD a v septembri 1980 až 428,3 miliónov USD.¹⁰ Tieto doslova ohromujúce údaje boli pre ČSSR významnou novou realitou. Udiala sa bez „pomoci“ USA či Československa, „raketový“ nárast ceny zlata totálne prevrátil garde – československé pasívne saldo s USA sa zmenilo na vysoko aktívne.

Americký návrh z konca mája 1980 československá strana rezolútne odmietla „ako hrubú, ničím neopodstatnenú a neospravedlniteľnú diskrimináciu ČSSR“.¹¹ Americkú reakciu na uvedené československé stanovisko prezentoval veľvyslanec v Prahe 18. júla 1980 na pôde ministerstva zahraničia. Išlo o ďalšiu fázu polooficiálnej výmeny názorov a bolo formulované v oveľa miernejšom tóne. Veľvyslanec naznačil, že odškodnenie na hranici 60 % by mohlo predstavovať realistický základ diskusie, s čím by Štátny department mohol prísť do Kongresu, pričom o úrokoch vôbec nehovorili.¹²

Pri akceptovaní 60 % úrovne nárokov by čiastka na zaplatenie československou stranou robila 43,5 miliónov USD. Realisticky mohla ČSSR počítať s došial kalkulovanými 8,5 miliónmi USD za valcovňu a po ich odčítaní zostalo

9 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, Nový americký návrh na riešenie otvorených hospodárskych a finančných otázok medzi ČSSR a USA, Príloha D.

10 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, Nový americký návrh na riešenie otvorených hospodárskych a finančných otázok medzi ČSSR a USA, Príloha E.

11 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, Návrh postupu vo veci majetkoprávneho vyrovnania medzi ČSSR a USA, s. 3.

12 Stanovisko amerického veľvyslanca z 18. júla 1980 potvrdil 24. júla 1980 zástupca námestníka štátneho tajomníka R. L. Barry v rozhovore s československým veľvyslancom vo Washingtone Johanesom a navrhol rokovať o úhrade nárokov za znárodnenie na úrovni 60 %. In AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, s. 4.

zaplatiť 35 miliónov USD. Za týchto okolností považovalo federálne ministerstvo zahraničných vecí za vhodné reagovať na nový americký návrh. Stále totiž existoval „prízrak“ prijatia Wolffovho zákona.

V snahe získať podporu pre prijatie Wolffovho zákona č. 7338 v Kongrese, predpokladajúceho uspokojenie nárokov amerických občanov z predaja československého menového zlata, predniesli na pôde Podvýboru Senátu USA pre Európu a Stredný východ a na Podvýbore pre medzinárodnú hospodársku politiku a obchod, ako aj v Zahraničnom výbore Snemovne reprezentantov 19. augusta 1980 stanovisko dvaja právni experti, advokát Leslie Logan a bývalý pracovník právneho odboru Štátneho departamentu Harry McPherson. Podľa nich vraj Veľká Británia ani Francúzsko nemali ani platný, ani opodstatnený záujem akéhokoľvek druhu na 9 tonách československého zlata kontrolovaného Spojenými štátmi a fyzicky držaného vo Federal Reserve Bank New York pod súdnou právomocou USA. Tripartitná komisia vraj mala výhradne povinnosť zlato iba rozdeliť, čo bolo splnené a ani táto komisia, ani jej členovia nemali údajne naďalej nad zlatom žiadnu priamu alebo nepriamu súdnu právomoc.

Oba zmluvné dokumenty, t. j. Parížska dohoda o reparáciách a Štatút tripartitnej komisie, upravovali zodpovednosť za rozdelenie zlata rozdielne. Rozdelenie zlata malo byť uskutočnené kolektívne a jednomyselne. Funkcia pridelovania však bola zverená individuálnym členom vlád tripartitnej komisie bez požiadavky na jednomyselnosť. Harry Truman vraj tiež nežiadal tripartitnú komisiu o súhlas, keď sa rozhodol blokovat' vrátenie československého zlata. Ani Veľká Británia, ani Francúzsko sa nezúčastnili dvojstranných československo-amerických rokovaní v roku 1974, a preto nie je potrebný ich súhlas. I keby vraj Veľká Británia a Francúzsko mali nejaký vážny technický záväzok podľa Parížskej reparačnej dohody z roku 1946, resp. tripartitnej komisie z toho istého roku, potom vraj išlo len o pomoc pri rozdeľovaní zlata prideleného Československu. Avšak s ohľadom na to, že Československo porušilo medzinárodné právo tým, že vyvlastnilo americký majetok v ČSR bez náhrady, oprávňuje to vraj Kongres USA, aby zmenil, doplnil alebo zrušil medzinárodnú zmluvu a tým docielil uspokojenie svojich nárokov z československého majetku, ktorý je na území USA pod ich súdnou právomocou.

Rozhodnutia tripartitnej komisie nemuseli byť podľa Logana a McPhersona jednomyselné. Tento súhlas sa vraj týkal len pôvodného určenia prídely zlata a nie akéhokoľvek následného jednania členov tripartitnej komisie v priebehu výkonu zmluvy. USA vraj nepotrebujú súhlas Veľkej Británie a Francúzska k predaju československého zlata. Prijatie dodatku č. 408 k obchodnému zákonu, že USA neuvolnia československé zlato kontrolované priamo Spojenými štátmi podľa Parížskej reparačnej dohody z 24. januára 1946 vraj zakladá prá-

vo USA jednať samostatne, bez konzultácie s Veľkou Britániou a Francúzskom pokiaľ ide o dispozíciu so zlatom. S ohľadom na to, že ČSSR za vyvlastnený majetok nezaplatila, USA majú podľa medzinárodného práva nárok na protiopatrenia (retorziu).¹³ Československá strana odmietla túto americkú argumentáciu. Za podstatné v americkom postoji pre podporu Wolffovho zákona označil medzinárodno-právny odbor na ministerstve zahraničných vecí v Prahe to, že ústavné orgány USA nepovažujú dohodnuté odškodnenie americkou vládou za vyhovujúce.

Podpora Kongresu USA pre návrh Wolffovho zákona ohľadne predaja československého zlata výrazne posilnila rokovaciu pozíciu Štátneho departamentu voči ČSSR. Zvýšené požiadavky na náhradový globál zdôvodňoval Štátny departament tým, že odmietnutie ním ponúkanej alternatívy by československú stranu vystavilo riziku prijatia zákona o predaji zlata a potom zaplateniu náhrad v ešte vyššom rozsahu. Zároveň sa vytvorila situácia, aby československá strana americké požiadavky buď akceptovala, alebo ak nie, aby niesla zodpovednosť za ďalší vývoj.

Československá strana sa snažila zneutralizovať postoj USA tým, že chcela spochybniť realnosť a perspektívnosť snáh zameraných na predaj československého zlata. Pražské ministerstvo zahraničia pripomínalo fakt, že právnická firma Smathers and Merrigan, ktorá stála za celou záležitosťou, sa už v rokoch 1975 a 1976 pokúšala dosiahnuť rozhodnutie o legálnosti predaja československého zlata a použiť takto získané prostriedky na úhradu požiadaviek amerických nárokovateľov prostredníctvom súdu. Jej požiadavka bola odmietnutá ako neprípustná z právneho hľadiska na obvodnom súde District of Columbia, ako aj v odvolacom konaní na Federálnom apelačnom súde, pričom sa ani neodvolala do 30 dní na Najvyšší súd USA.

Práve situáciu, keď majú v USA sudy právo prehlásiť i Kongresom prijatý zákon za neplatný, ak odporuje základným zákonom (ústava USA, medzinárodné zmluvy), navrhla československá strana využiť k protiakciám pri rokovaní, v propagande alebo po prijatí zákona v súdnych priet'ahoch.¹⁴ Podľa československého stanoviska mohli USA pri rokovaníach bagatelizovať československé stanovisko, lebo prijatie Wolffovho zákona by bolo, resp. mohlo byť, v rozpore s americkými zákonmi. V oblasti propagandy navrhovalo československé federálne ministerstvo zahraničných vecí pomocou zastupiteľského úradu vo Washingtone osloviť významných amerických publicistov, ktorí by poukazovali

13 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, reč Leslie Logana a Harry McPhersona v Zahraničnom výbore Snemovne reprezentantov z 19. augusta 1980.

14 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, Návrh na protiopatrenia voči súčasnému nátlakovému postupu USA v majetkoprávnom rokovaní s ČSSR z 9. januára 1981.

na americké odmietnutie dohody z roku 1974, resp. že československá strana je pripravená napadnúť zákon súdnou cestou, t. j. formou iniciovania súdneho sporu až na americký Najvyšší súd. Ministerstvo tiež navrhlo prerokovať všetky nuansy a finesy amerického práva s vhodnými špecialistami v Moskve, ako aj kontaktovať bývalého senátora a významného advokáta Williama Fulbrighta a požiadať ho o názor. Ak by Fulbright potvrdil vhodnosť československého postupu, mal sa tento súdny tromf použiť v najbližších rokovaníach so Štátnym departmentom. Paralelne Ministerstvo zahraničia ČSSR odporučilo obnoviť kontakt zastupiteľského úradu vo Washingtone s Wolffom, ktorý bol ochotný s československou vládou „spolupracovať“ v tom, aby v Kongrese jeho návrh prešiel nie vo forme zákona, ale len ako nezáväzná rezolúcia.¹⁵

Veľvyslanectvo vo Washingtone podporilo 22. januára 1981 argumentáciu o iniciovaní súdneho sporu, no vyzvalo na opatrnosť, lebo nepredpokladalo vetovanie zákona prezidentom alebo že by americký súd v spore USA – ČSSR vyriekol rozhodnutie v prospech socialistickej krajiny. Navrhlo tiež triezvo hodnotiť situáciu v Kongrese, pretože dosiaľ nik z kongresmanov nepodporil československý postoj. Bez ohľadu na československú argumentáciu o správnosti a zákonnosti československého postupu plne podloženého i z hľadiska medzinárodného práva, členovia Kongresu vnímali túto vec ako otázku obhajoby a ochrany záujmov amerických občanov. Veľvyslanectvo vo Washingtone navrhovalo pri osobných kontaktoch vysvetľovať senátorom československé postoje a argumentáciu, ako aj vyvolať opätovné potvrdenie negatívneho stanoviska Veľkej Británie a Francúzska ako členov tripartitnej komisie k predaju zlata a aktívne toto stanovisko využívať v rokovaníach s členmi Kongresu. Ďalej odporúčalo pozorne sledovať postup novej administratívy Ronalda Reagana a podľa toho modifikovať československý postup.¹⁶

V čom tkveli silnejšie a v čom slabšie stránky československej pozície? Medzi silnejšie možno zaradiť hlavne medzinárodný rozmer tripartitného zlata a s tým spojené záväzky USA z roku 1946, ako aj propagandu, že USA okradli svojho spojenca z druhej svetovej vojny. Slabé stránky predstavoval fakt, že USA ako západná supervelmoc nemienili vychádzať v ústrety požiadavkám satelita východného bloku, ktoré by im komplikovali splnenie zámerov v prospech svojich občanov. To sa ukazovalo ako nepravdepodobné.

Pre komplexné pochopenie a vysvetlenie postojov USA i ČSSR v otázke zlata je potrebné vrátiť sa na začiatok jesene 1980. Československá strana totiž presadzovala ako optimálny návrat ku globálu majetkovoprávnej dohody z roku

15 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, tamže.

16 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, stanovisko zastupiteľského úradu vo Washingtone z 22. januára 1981.

1974. Zároveň ako negociačný prvok vo svoj prospech vyzdvihovala skutočnosť, že Spojené štáty odopierali Československu uznanie doložky najvyšších výhod (MFN – *most favoured nation*) a uvoľnenie vývozných kontrol na niektoré druhy technológií do ČSSR.¹⁷ Dohodu z roku 1974 považovala československá strana za prijateľnú pre obe strany, avšak ústretovo súhlasila s americkým návrhom zvýšenia náhradového globálu na 60 %, čo v porovnaní so základnou čiastkou 72,6 miliónov USD predstavovalo 43,5 miliónov USD, pričom po odčítaní priznaných 8,5 miliónov USD za širokopásovú valcovňu zostávalo k zaplateniu už spomenutých 35 miliónov USD. Okrem tohto priameho zvýšenia náhrady predkladala československá strana podstatné skrátenie lehoty splatnosti. V porovnaní s Wolffovým návrhom, t. j. splatenie za 9 rokov, podľa kalkulácie ministerstva financií USA až za 21 rokov, mali oprávnení žiadatelia obdržať na základe československého návrhu nárokované čiastky za štyri a pol roka. Navyše, pri úrokovej miere 4 a 6 % mali získať zo základnej čiastky 35 miliónov USD v priebehu ďalších 16 rokov prostriedky, ktoré ďaleko presahovali udávanú úroveň 60 % takto: za 9 rokov to robilo 64,7 % a 79,2 %, t. j. 47,01 miliónov USD a 57,5 miliónov USD, za 21 rokov to malo robiť 104 % a 158 %, t. j. 75,5 miliónov USD a 114,6 miliónov USD.¹⁸ Uvedené údaje v percentách i v dolároch, ktoré vyrátali pracovníci ministerstva zahraničia v Prahe, mali svoju výpovednú hodnotu. Zreteľne ukazovali, akú argumentáciu mohla využívať československá strana pri predpokladaných rokovaniach expertov oboch krajín pri obhajobe hranice 60 % náhrady amerických požiadaviek na kompenzáciu. Otázne bolo, aké stanoviská v rokovaniach prevládnu: či politické, alebo odborné.

Do rozohrenej šachovej partie medzi ČSSR a USA vstúpila československá strana s ďalšími štatistickými údajmi, ktorými sa snažila obhajovať určený trend svojho postoja. V informácii pre ministerstvo zahraničných vecí jeho medzinárodno-právny odbor navrhol, že ak USA odmietnu 60% vyrovnanie nárokov, musí sa československá rokovacia pozícia vrátiť k dohode z roku 1974 a odmietnuť jej renegociáciu. Vtedy by však hrozilo nebezpečenstvo, že bude prijatý návrh zákona kongresmana Wolffa a že bude predaná minimálne tá časť československého menového zlata, ktorá je v držbe USA. Predaj by sa navyše uskutočnil za nízku cenu. Ak by však predsa len došlo k dohode s USA, vrátilo by sa Československu celých 18,4 ton zlata. Medzinárodno-právny odbor ministerstva preto ponúkol svojmu ministrovi údaje o trhovej hodnote československého zlata, ako aj hodnoty pri započítaní 50 a 100 % ážia pri zlatých minciach.

17 Československý vývoz do USA dosiahol v roku 1979 59 miliónov USD, straty v dôsledku diskriminačných colných sadzieb (absencia MFN) činili 11 miliónov USD, pričom priamy únik pre československú stranu predstavoval 6 miliónov USD.

18 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, tézy k výkladu československého návrhu majetkoprávneho vyrovnania s USA, príloha G.

Trhová hodnota československého menového zlata 18,4 ton pri jeho cene v polovici októbra 1980 (vo výške 680 USD za jednu trójsku uncu) predstavovala 402,3 miliónov USD. V USA bolo uložených v zlatých tehľách 8 003 kg (175 miliónov USD) a v minciach 206 kg (4,5 miliónov USD), spolu 8 209 kg (179,5 miliónov USD). Vo Veľkej Británii boli uložené iba československé zlaté mince o váhe 10 191 kg (222,8 miliónov USD). Pri započítaní ážia pri zlatých minciach v priemernej výške 50 a 100 % bola vyčíslená trhová hodnota československého zlata v USA na 6,75 miliónov USD (50 % ážio), resp. na 9 miliónov USD (100 % ážio) a vo Veľkej Británii 334,2 miliónov USD (50 % ážio), resp. na 445,6 miliónov USD (100 % ážio). Pri započítaní uvedeného ážia robila celková trhová hodnota zlata v USA a Veľkej Británii celkom 515,95 miliónov USD (50 % ážio mincí), resp. 629,6 miliónov USD (pri 100 % ážiu). Americká požiadavka za znárodnenie, plus vrátenie úrokov, robila 113,6 miliónov USD, resp. po odčítaní 8,5 miliónov USD za valcovňu presne 105,1 miliónov USD. Pri trhovej hodnote československého zlata vrátane ážia mala ČSSR získať (pri uvoľnení 18,4 tony zlata a pri plnej úhrade amerických nárokov za znárodnenie) 410,85 miliónov USD (50 % ážio), resp. 524,5 miliónov USD (100 % ážio).

V nadväznosti na vyriešenie týchto základných problémov, t. j. náhrady za znárodnenie a uvoľnenie československého zlata, mali byť riešené ďalšie vzájomné pohľadávky, ako boli dlhy za tzv. surplusový úver, pôžičky z doby pred druhou svetovou vojnou, zablokované korunové účty USA, zablokované aktíva ČSSR v USA, ktoré sumárne predstavovali 13,5 miliónov USD, takže celkové československé záväzky voči USA tvorili 118,7 miliónov USD. Československé záväzky (medzivládne dlhy, zostatok požiadaviek za znárodnenie) voči Veľkej Británii predstavovali 61,4 miliónov USD. Súčet oboch československých záväzkov, britského i amerického, predstavoval sumu 189,1 miliónov USD. Pri započítaní ážia na mince vo výške 50 a 100 % by ČSSR získala, po úhrade amerických a britských nárokov za znárodnenie a vedľajšie finančné požiadavky, 336 miliónov USD (50 % ážio), resp. 449,7 miliónov USD (100 % ážio).¹⁹

Uvedené dolárové hodnoty záväzkov a ziskov ČSSR vyplývajúcich z trhovej hodnoty a ážia československého menového zlata predstavovali faktor, ktorý motivoval (okrem uvedenej hroziacej obavy z amerického predaja československého zlata) československú stranu k tomu, aby hľadala čo najoptimálnejšie kroky vo vzťahu k USA. Zároveň to dokazovalo, že neriešenie otázky zlata, resp. zamrznutie československo-amerického dialógu, by predstavovalo najhorší variant.

Po viacerých sondážnych rozhovoroch americká strana 16. decembra 1980 oznámila, že je ochotná vyslať do Prahy na rokovania o majetkoprávnej proble-

19 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, Informácia pre ministra zahraničných vecí k problematike majetkoprávneho vyrovnania medzi ČSSR a USA.

matike skupinu odborníkov. V priebehu marca – augusta 1981 striedavo v Prahe a Washingtone prebehlo medzi delegáciami vedenými veľvyslancami Jaroslavom Žantovským a Rosanne Ridgwayovou päť kôl rokovaní. Československá strana bola motivovaná snahou dosiahnuť navrátenie menového zlata v obave pred jeho americkým výpredajom. Zároveň videla v zlate podobu tučného zisku. Americká strana stála prioritne za požiadavkou kompenzácie za znárodnený majetok. Išlo o dva nosné sporné body, ktoré tlačili pred sebou oba štáty viac než tri desaťročia. Ostatné otvorené hospodárske a finančné otázky boli menej závažné, avšak kľúč k ich vyriešeniu ležal v zlate a v kompenzácii.

Prvý blok z 5-kolových rokovaní expertov ČSSR a USA ohľadne nájdenia konsenzu v otvorených hospodárskych a finančných otázkach sa konal 23. – 26. marca 1981 v Prahe. Prvý deň prezentovala stanoviská československá strana, druhý partneri z USA. Keďže americká strana mala eminentný záujem vyriešiť najmä otázku kompenzácie za znárodnený majetok, informovala hlavne o procedúre prerokovania a uznávania náhradových požiadaviek USA.²⁰ Šéfka americkej delegácie veľvyslankyňa R. Ridgwayová neobišla ani otázku výšky uznaných amerických nárokov, t. j. 113 645 205 USD, resp. po odčítaní 8,5 miliónov USD za valcovňu zostávala podľa nej výška amerických požiadaviek okolo 105,1 miliónov USD.

Československá strana operovala so sumou 72,6 miliónov USD a šéf jej delegácie veľvyslanec Jaroslav Žantovský dôvodil, že vo všetkých predchádzajúcich rokovaníach USA operovali s takouto sumou. Avšak Ridgwayová vysvetlila, že rozdiel v americkom stanovisku je výsledkom vývoja udalostí po roku 1974, takže americká delegácia nezľaví, nakoľko v súčasnej dobe sa objavujú požiadavky na 200 a viac miliónov USD, pričom mnohé americké požiadavky zatiaľ neboli preskúmané.

Praha sa chcela držať sumy 72,6 miliónov USD, ktorú ponúkol veľvyslanec Meehan v roku 1980, pričom za problém označila to, že USA mali tendenciu zahrnúť do nárokov i úroky. Tie vraj neboli zavinené československou stranou, pretože s USA sa dohodnúť chcela, a preto podpísala i dohodu v roku 1974. Do sumy 72,6 miliónov USD československá delegácia zahrnula domový a podnikový majetok, cenné papiere a akcie. Zároveň odmietala s touto otázkou spájať otázku československého zlata. Americká delegácia nechcela ustúpiť zo svojej sumy, preto Ridgwayová opakovala, že suma 105,1 miliónov USD je správna

---

20 Každá americká požiadavka bola zaregistrovaná a pridelená právnikovi, ktorý mal rozhodnúť, či nárok spĺňa patričné požiadavky (americké občianstvo navrhovateľa, vlastníctvo majetku alebo podiel na ňom, hodnota, dátum a okolnosti straty majetku). Po preukázaní týchto skutočností posudzoval žiadosť komisár, ktorý vydal po analýze predbežné rozhodnutie. Pokiaľ s tým nárokovateľ nesúhlasil, mohol sa odvolať a podať nové dôkazy. Potom nasledovalo konečné rozhodnutie.

a spravodlivá, pozostávajúca zo základu 72,6 miliónov USD a zo 41 miliónov úrokov. Taktiež vysvetľovala, že amerických expertov priviedli na rokovania do Prahy v roku 1980 najmä známe návrhy zákonov Kongresu na predaj československého zlata, čím naznačila, že Kongres sa zaujíma o kroky Štátneho departmentu, t. j. Štátny department dostal úlohu dosiahnuť dohodu prijateľnú pre Kongres. Svoje poslanie v Prahe nevidela v rovine skúmania, čo je nárok, čo úrok a pod., ale skôr tlmočiť presvedčenie vlády USA, že čiastka, ktorú navrhli, má nádej na schválenie v Kongrese. V podstate tak otvorene uviedla, že pre americkú stranu je prijateľná jednorazová platba 105,1 miliónov USD, resp. to čo dojedná nech je schváliteľné Kongresom USA. Žantovský na druhej strane označil americkú požiadavku za prvok, ktorý možný dialóg a dohodu skôr blokuje a bez použitia diplomatického jazyka sa vyjadril, že z tohto mlátenia prázdnej slamy získajú len advokáti. Ridgwayová kontrovala, že jej úlohou je zistiť československé stanovisko a že nebude diskutovať o ničom o čom vie predom, že to nebude prijaté.²¹ Aký bol teda výsledok týchto rozhovorov? V podstate nulový, stanoviská sa nezbližili. Za pozitívny vari možno označiť fakt, že československej strane muselo byť definitívne jasné, že pre rokovania dvoch subjektov (ministerstva zahraničných vecí a Štátneho departmentu) bude rozhodujúce stanovisko tretieho, t. j. Kongresu USA.

V snahe vyjasniť si stanoviská v majetkovoprávných rokovaniach došlo medzi šéfmi delegácií k dohode, že sa pokúsia hľadať východisko v neformálnej schôdzke medzi štyrmi očami. Toto rokovanie bolo zo začiatku tiež držaním pozícií, nik nebol ochotný vyjsť zo zákopov – československá strana sa držala sumy 72,6 miliónov USD a USA sumy 105,1 miliónov USD (t. j. 72,6 plus úroky 41 mil. USD, mínus 8,5 mil. USD za valcovňu). Žantovský a Ridgwayová sa však predsa len na niečom dohodli a to na tom, že v nastávajúcich oficiálnych rokovaniach potvrdia eminentný politický záujem oboch strán hľadať riešenie náhrady. Po jej dosiahnutí USA uvoľnia československé tripartitné zlato. Malý posun nastal aj v tom, že československá strana, vidiac neústupný postoj USA, opustila sumu 72,6 miliónov USD (t. j. 60 % náhrady bez úrokov) a ponúkla nahradiť 20,5 miliónov USD náhradový globál tak, že prvá splátka po fyzickom odovzdaní zlata *in natura* by bola 4 milióny USD a zostatok by bol zaplatený v 12 rovnomerných splátkach (t. j. podľa dohody z roku 1974). Na toto stanovisko reagovala americká veľvyslankyňa tak, že opustila 105,1 miliónov USD a pripustila sumu 90 miliónov USD.²² Tretí deň rokovaní prvého kola nepriniesol

21 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ..., zv. II, diel A, záznam z druhého dňa rokovaní z 24. marca 1981.

22 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ..., zv. II, diel A, záznam Jaroslava Žantovského zo súkromného rozhovoru s vedúcou americkej delegácie, veľvyslankyňou Rosanne Ridgwayovou 24. marca 1981.

žiadny posun, pozícia sa na žiadnej strane nemenila. Ridgwayová sumarizovala prvé kolo ako prínosné, nakoľko sa stanovili dimenzie problému v kontexte s domáciou situáciou v oboch krajinách. Československá strana odmietla diskutovať o sume vyššej než 72,6 miliónov USD, resp. suma 105,1 miliónov USD bola pre ČSSR úplne neprijateľná. Obe strany však boli ochotné v ďalšom rokovaní hľadať prijateľné riešenie.

Po návrate do Washingtonu informovala Ridgwayová o priebehu rokovaní nielen administratívu, ale i členov Kongresu a 19. mája 1981 sa vrátila znova do Prahy s dvoma americkými návrhmi:

1. ČSSR zaplatí 105 miliónov USD, z toho 65 okamžite, 40 v priebehu troch rokov;
2. ČSSR zaplatí 95 miliónov USD okamžite.

Ridgwayová tieto návrhy prezentovala ako americký ústretový krok, pričom za výhodnejší označila ten, ktorý hovoril o okamžitej platbe 95 miliónov USD, pretože prvý návrh s trojročným horizontom splácania oddŕaľoval i otázku uvoľnenia československého zlata. Žantovský odmietol rokovať pod nátlakom, t. j. pod hrozbou predaja zlata Kongresom USA. Reagoval uvádzaním prehľadu doterajších rokovaní s nižšími náhradovými sumami, čo Ridgwayová označila za zbytočné historické a rečnícke cvičenia a obhajovala americký postoj. Dôrazne odmietla nový československý návrh, ktorý znel takto: 65 % zo základu 72,6 miliónov USD, čo predstavuje 47,19 miliónov USD. To isté (65 %) žiadal za valcovňu, čo bolo 10,4 miliónov USD, takže československá strana by bola ochotná zaplatiť 36,79 miliónov USD. Ridgwayová navrhla prerušiť rokovania a pokračovať neoficiálne hľadaním styčných bodov. Zároveň vyhlásila, že najnižšiu možnú šancu na získanie súhlasu Kongresu vidí administratíva v okamžitej platbe 82 miliónov USD.²³ Hoci americká strana neoficiálne opäť pripustila nižšiu sumu náhrady, k zblíženiu názorov nedošlo. Ani jedna strana v skutočnosti nechcela ustúpiť, pričom ČSSR bola v horšej pozícii, keďže stále poletovala vzduchom hrozba odpredaja československého menového zlata.

Tretie kolo rokovaní 29. júna 1981 v Prahe sa odohralo pomerne rýchlo. Ridgwayová informovala, že nový československý návrh konzultovala na pôde Štátneho departmentu i Kongresu. Tento návrh – československý doplatok 64,1 miliónov USD s pripočítaním čiastok 16 miliónov USD (československá platba za valcovňu) a 8,5 miliónov USD (platba Argentíny Spojeným štátom za valcovňu) sa na americkej strane oceňoval i odmietal s tým, že do celkovej kompenzácie treba zohľadniť i infláciu. Ridgwayová konštatovala, že suma 64,1 miliónov

---

23 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ..., zv. II, diel A, majetkoprávne rokovanie – druhé kolo rokovaní.

USD nemá nádej na získanie súhlasu Kongresu a ako ústretové gesto predniesla zníženú americkú požiadavku na 90 miliónov USD. Keďže cez oficiálne rokovania cesta evidentne nikam nevedla, československá strana navrhla neformálne rozhovory. V rozhovore Ridgwayová – Žantovský americká veľvyslankyňa zopakovala sumu 82 miliónov USD z druhého kola. Žantovský americkú sumu v podstate akceptoval, ČSSR súhlasila s uspokojením amerických nárokovateľov okolo 80 miliónov USD, avšak s tým, že by to mohlo byť sprevádzané navrátením MFN, ktorá bola Československu protiprávne odňatá Spojenými štátmi pred 30 rokmi v rámci GATT (General Agreement on Tariffs and Trade).

Ridgwayová však odmietla pristúpiť na čokoľvek, čo bolo v spojení s doľžkou najvyšších výhod a dodala, že MFN by sa pravdepodobne po podpise dohody riešila prioritne.²⁴

Štvrté kolo náhradových rokovaní medzi ČSSR a USA sa konalo 16. – 17. júla 1981 vo Washingtone. Československá delegácia predložila nový návrh 81,5 miliónov USD, pričom tento náhradový globál mal byť hrađený splátkami. Prvá vo výške 15 miliónov USD by bola Spojeným štátom odovzdaná súčasne s vydaním 18,4 tony zlata. Ďalšie splátky mali činiť 15 % z ročného československého exportu do USA, pričom by USA ešte dostávali 50 % z ročného zvýšenia objemu československého vývozu do USA.²⁵ Žantovský tiež uviedol, že vyrovnanie za znárodnenie amerického majetku nepredstavovalo v skutočnosti 81,5 miliónov USD, ale čiastku vyššiu o 16 miliónov USD (československá platba za valcovňu) a 8,5 miliónov USD (platba Argentíny USA za valcovňu). Ridgwayová znovu odmietla československú ponuku. Nešlo už o výšku náhrady, ale o spôsob platby. Trvala na tom, aby ČSSR zaplatila sumu 81,5 miliónov USD jednorazovo. Hru nervov, resp. maratón rokovaní nakoniec vzdala československá strana. Žantovský nasledujúci deň, t. j. 17. júla 1981, Ridgwayovej oznámil, že československá strana je ochotná zaplatiť sumu 81,5 miliónov USD jednorazovo a súčasne s prevzatím 18,4 tony zlata. To označil za konečný československý návrh.²⁶

Washingtonské stanoviská oboch delegácií sa v polovici júla 1981 priblížili natoľko, že Ridgwayová a Žantovský mohli prezentovať svoju prácu s úspešným výsledkom. Piate kolo rokovaní tak mohli prenechať technickým expertom. Vychádza však otázka, kto viac získal, resp. kto viac stratil, USA či ČSSR? ČSSR získala tým, že došlo k dohode, ktorej sprievodným výsledkom malo byť vydanie 18,4 tony československého menového zlata. Zlata, ktorého zdržia-

24 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ..., zv. II, diel A, záznam z československo-amerických rokovaní v Prahe 29. júna 1981.

25 Pre ilustráciu, v roku 1980 dosiahol československý vývoz do USA 81 miliónov USD. Pri tejto výške by USA podľa československého návrhu získali splátku 12 miliónov USD.

26 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ..., zv. II, diel A, záznam z majetkoprávných rokovaní s USA vo Washingtone 16. a 17. júla 1981.

vane bolo prejavom veľmocenskej politiky a tvrdým diskriminačným prvkom v rukách USA pre docielenie kompenzácie. Avšak aj zlata, ktorého trhová hodnota v roku 1945 bola diametrálne iná ako v roku 1981. Roku 1981 bola mnohonásobne vyššia. Čo získali USA? Náhradu za znárodnený majetok, podstatne vyššiu ako pri začiatku rokovaní. A navyše i to, že vrátenie zlata nebolo fixované na vrátenie doložky najvyšších výhod.

Záverečné kolo expertných rokovaní o texte dohody o vysporiadaní otvorených hospodárskych a finančných otázok medzi ČSSR a USA sa konalo 12. – 14. augusta 1981 v Prahe. Tu sa už nediskutovalo o výške náhrady, ale vychádzalo sa z toho, že úlohou delegácií má byť – na základe konsenzu zo 17. júla 1981 – vhodným spôsobom upraviť text parafovanej dohody z roku 1974. To sťažilo predovšetkým československú pozíciu, pretože dohoda z roku 1974 bola výhodnejšia pre USA. Zmeny, resp. úpravy textu z roku 1974 sa vzťahovali na tieto ustanovenia:

1. V čl. 1 bol novovymedzený okruh amerických majetkov, za ktoré sa poskytovala náhrada. Z pôvodnej formulácie nebolo jasné, či sa týka i vlastníctva, na ktoré bola uvalená národná správa. To evokovalo nebezpečenstvo, že americká strana by mohla v budúcnosti teoreticky žiadať odškodnenie i zaň. Z iniciatívy americkej delegácie bola znovu prerokovaná v tomto článku otázka záruk proti možnému ďalšiemu uplatňovaniu vzájomných nárokov, súvisiacich so znárodnením a inými postupmi, ktorými bola druhej strane spôsobená škoda. Americká delegácia sa tak snažila zabrániť tomu, aby ČSSR nemohla v budúcnosti uplatňovať nárok na odškodnenie za straty, ktoré vznikli ČSSR v súvislosti s predajom valcovne. Ustanovenie, ktoré túto možnosť vylučovalo, bolo pôvodne v texte dohody z roku 1964. V texte z roku 1974 sa nenachádzalo. Preto československá strana tvrdo presadzovala text, ktorý poskytoval obom stranám záruky, že nebude možné uplatňovať ďalšie nároky. Navyše negociačne zviazala prijatie tohto ustanovenia s požiadavkou na doplnenie čl. 10, ktorý v existujúcej podobe neumožňoval v dostatočnej miere uplatnenie československých nárokov na vydanie blokovanej majetku v USA.
2. Čl. 2 bol novo formulovaný. V dovtedajšej podobe nezaistoval, že proti ČSSR nebudú v budúcnosti uplatňované nároky na odškodnenie tých amerických občanov, ktorí mali určitý podiel v znárodnených firmách alebo vo firmách inak prevzatých československým štátom. Nová formulácia to vylučovala.
3. Do čl. 4 bolo doplnené ustanovenie, že USA budú Československu zasilať kópie rozhodnutí o odškodnení spolu s ich odôvodnením. V dovtedajšom texte sa zaväzovali zasilať iba mená odškodnených osôb. To

by neumožňovalo československým orgánom zistiť, aký je vlastne stav amerického majetku v ČSSR.

4. Predbežne boli dohodnuté zmeny čl. 8 a 9. V čl. 8 z roku 1974 bolo ustanovenie, že americký zastupiteľský úrad v Prahe bude môcť použiť 7 miliónov Kčs, ktoré sú na jeho účte v Živnostenskej banke, iba po dohode s ministerstvom zahraničných vecí. Americká delegácia žiadala zmenu tohto ustanovenia, pretože v takejto podobe dávalo československej strane možnosť tieto prostriedky blokovať, čo by údajne Kongres neschválil. Československá delegácia bola ochotná text zmeniť tak, že zmienené prostriedky budú použité v ČSSR pre potreby amerického zastupiteľského úradu v súlade s československým právnym poriadkom za podmienky, že americká strana bude súhlasiť so zmenou v texte čl. 9. Zmena textu v tomto článku sa týkala ustanovenia, podľa ktorého si USA mohli z čiastky 1,5 milióna USD, ktorú československá strana zloží na ich účet u Živnostenskej banky, vyberať československé koruny a to buď podľa kurzu v dobe zloženia, alebo podľa kurzu v dobe vyberania podľa toho, čo bude pre nich výhodnejšie. Toto nezvyčajné ustanovenie mohlo v budúcnosti vyvolať značné problémy, pretože by sa musela riešiť otázka, z akých prostriedkov bude Štátna banka československá hradíť kurzový rozdiel.
5. Čl. 10 upravoval uvoľnenie československého blokovaného majetku v USA. ČSSR mala podklady na uplatnenie pohľadávok vo výške 0,4 milióna USD. Podľa neoficiálnych informácií bol však v USA blokovaný majetok vo výške cez 1,4 milióna USD. Preto československá delegácia trvala na tom, aby ustanovenie čl. 10 bolo doplnené o záväzok americkej strany poskytnúť pomoc pri uplatňovaní československých nárokov na vrátenie blokovaného majetku, predovšetkým aby Československu odovzdala svoje zoznamy. Nakoniec s tým americká strana súhlasila, zvlášť keď československá delegácia podmienila svoj súhlas s novým znením čl. 1 prijatím nového ustanovenia z čl. 10.
6. V prílohách A a B k dohode, ktoré upravujú spôsob prevzatia menového zlata a československých šekov na odškodnenie amerického majetku, bol na návrh ŠBČS a ministerstva financií ponechaný skôr dohodnutý spôsob prevzatia a odovzdania vo Švajčiarsku ako jediný možný. USA by totiž nikdy nepristúpili na dohodu, ktorá by vychádzala z toho, že prevezmú šeky v čase, keď zlato bude na československom území, a naopak. V dohode z roku 1974 však bolo ustanovenie, že československý list podpísaný ministrom financií ČSSR príslušnej švajčiarskej banke, ktorá sprostredkuje prevzatie, bude zaslaný prostredníctvom vlády USA a bude neodvolateľný bez písomného súhlasu USA. Podľa nového textu

mala poslať tento list ČSSR švajčiarskej banke priamo, odvolať ho by bolo možné len po dohode ČSSR a USA. Dohoda z roku 1974 taktiež presne stanovila spôsob, akým má byť odovzdané československé zlato. Vymedzila dispozičné právo banky a nachádzalo sa v nej ustanovenie o tom, že ak nedôjde k odovzdaniu a prevzatiu šekov, bude zlato vrátené tripartitnej komisii. Nemala však obdobné ustanovenia o československých šekoch. Československú stranu iba zaväzovala odovzdať šeky do držby švajčiarskej banky, bez toho že by bol stanovený účel a povinnosť ich vrátiť pokiaľ by nedošlo k ich predpokladanému odovzdaniu. To by v praxi viedlo k tomu, že ČSSR by nemala žiadny právny nárok na vrátenie šekov na čiastku takmer 85 miliónov USD v prípade, že by USA na poslednú chvíľu vydanie československého zlata zmarili. Preto bol nový text doplnený tak, aby bolo toto nebezpečenstvo vylúčené.

7. Americká delegácia navrhla, aby zlato ktoré bude prevedené do Švajčiarska bolo do jeho odovzdania uložené na účte tripartitnej komisie v mene vlád USA, Veľkej Británie a Francúzska, aby bola plne zaistená jeho imunita proti žalobám pred švajčiarskymi súdmi. Keďže by to zhoršilo právne postavenie československého menového zlata, československá delegácia si vyhradila túto otázku podrobne posúdiť.
8. V celom texte dohody i príloh bol po vzájomnej dohode vykonaný celý rad úprav a spresnení technického charakteru.²⁷

Prijatím textu náhradovej dohody však kolotoč rokovaní o navrátení zlata neskončil, iba sa znovu, avšak len na krátku dobu, vrátil na pôdu tripartitnej komisie a Kongresu. V dňoch 1. – 4. decembra 1981 sa uskutočnila séria rokovaní o vrátení československého zlata v Paríži. Rozhovory prebiehali bilaterálne i v rámci tripartitnej komisie. Americkú delegáciu viedla R. Ridgwayová, britskú A. Montgomery. Francúzsko zastupoval J. Dalberto, ktorý súčasne pracoval aj ako jej predseda. Za samotnú komisiu oficiálne vystupoval jej generálny sekretár C. Harris.

Československú delegáciu tvorili Richard Král a M. Kotora z medzinárodno-právneho odboru ministerstva zahraničných vecí, Jan Krejčí z federálneho ministerstva financií a Jiří Nálevka zo ŠBČS – všetko experti, ktorí sprevádzali Jaroslava Žantovského na rokovaníach s USA. Najprv v Paríži rokovali USA s Francúzskom, následne obaja spolu s Veľkou Britániou v rámci tripartitnej komisie. Tieto rozhovory sa sústredili na francúzsko-britskú požiadavku, aby

---

27 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, Informácia o expertných rokovaníach medzi ČSSR a USA o texte dohody o riešení finančných a majetkoprávných otázok oboch krajín zo 17. augusta 1981.

ČSSR na seba plne prevzala všetky riziká spojené s predisponovaním zlata do Švajčiarska. Potom pokračovali československo-britské a československo-americké bilaterálne rokovania. Britská delegácia odmietla prevziať zodpovednosť za riziká spojené s odovzdaním zlata vo Švajčiarsku a tiež trvala na tom, aby ich prevzala ČSSR. Nástojila na tom, aby sa ČSSR vyslovene vzdala nárokov voči Veľkej Británii a tripartitnej komisii, pokiaľ by sa so zlatom niečo nepredvídateľne stalo. Československá delegácia to kategoricky odmietla.

Celé uvedené britsko-československé rokovanie v Paríži sa odohrávalo v napätej atmosfére vďaka nervozite britskej delegácie, ktorá reagovala podráždenne na akúkoľvek zmienku o československo-americkej náhradovej dohode. Po emotívnej československej argumentácii o morálnej, politickej i právnej zodpovednosti Veľkej Británie za ukoristenie československého zlata prijala britská delegácia kompromisnú formuláciu, v ktorej netrvala na texte o prevzatí plnej československej zodpovednosti.

Rokovanie československej delegácie s delegáciou R. Ridgwayovej sa konalo na americkom veľvyslanectve krátko po rokovaníach s Veľkou Britániou. Ridgwayová informovala o svojich rozhovoroch s Francúzmi, ktorí sa vyjadrili jasne – nechcú byť prekážkou k vydaniu československého zlata. Ďalej prezentovala postup schvaľovania náhradovej dohody v USA, ktorá bola predložená Kongresu 30. novembra 1981. Okrem toho zvláštny tím zo Štátneho departementu vedený Eagleburgerom, námestníkom štátneho tajomníka Haiga, prerokoval s rozhodujúcimi činiteľmi Kongresu a s najviac zainteresovanými senátormi a kongresmanmi spôsob, ako zabezpečiť jej urýchlené prerokovanie. Neočakávali problémy v Senáte, kde mala byť dohoda schválená bez rozpravy, no v Senovni reprezentantov sa však mohli objaviť aj ostré hlasy proti dohode.

Ďalšie rokovanie československej delegácie s Veľkou Britániou sa konalo 4. decembra 1981 na pôde československého zastupiteľského úradu v Paríži. Prediskutovali ustanovenia československo-britskej náhradovej dohody vrátane príloh, pričom väčšina ustanovení bola pomerne rýchlo odsúhlasená. Iba otázku zodpovednosti za prevoz zlata chcela Veľká Británia plne presunúť na plecia ČSSR.²⁸

Pripravená dohoda napr. neriešila otázku škôd spôsobených Československu Mníchovskou dohodou a vydaním 23 ton zlata nacistickému Nemecku. Ostatné otázky sa nejavili ako sporné. Kompromis, resp. ústretové kroky urobili obe strany. Britská delegácia nezáväzne prisľúbila, že k podpisu dohody by mohlo dôjsť počas návštevy britského námestníka ministra zahraničných vecí v Prahe 14. – 16. decembra 1981.

28 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, záznam z rokovaní v Paríži z 8. decembra 1981, s. 3 a nasl.

Parížske rokovania medzi Československom a tripartitnou komisiou sa nevyhli technickým otázkam ohľadne prevzatia československého zlata, pričom vyvstali štyri okruhy problémov:

1. mechanizmus uplatňovania nárokov na úhradu prípadných rozdielov vo váhe prideleného zlata, ktoré mohli vzniknúť tým, že prevzaté zlaté tehly a mince nebudú mať predpísanú rýdzosť. Tripartitná komisia sa snažila znížiť význam tohto problému s poukazom na to, že dosiaľ bolo rozdelených okolo 300 ton zlata a nevyskytla sa žiadna reklamácia, resp. že tripartitná komisia nemôže ručiť za rýdzosť mincí a zlatých tehliel, pretože disponuje len tým, čo jej bolo zverené do správy. Nakoniec však, aj po potvrdení zástupcu BOE (Bank of England) o správnosti československého právneho názoru, že zo samotného názvu „menové zlato“, ktorý sa používal v texte dohody z roku 1946, vyplýva, že musí ísť o rýdze zlato, takže oprávnenosť československej požiadavky komisia uznala. Navrhla, že mince pred odovzdaním československej strane preskúma a ak zistí, že niektorá z nich neobsahuje predpísané množstvo zlata, zaistí nápravu. Československá delegácia to odmietla, keďže išlo o cca jeden milión mincí a ich skúmanie by trvalo 3 – 4 mesiace, čo by oneskorilo vrátenie zlata do ČSSR. V tejto otázke sa riešenie medzi komisiou a ČSSR nenašlo. Rovnako problematická bola rýdzosť zlatých tehliel. Komisia nebola schopná odpovedať na otázku, či tieto tehly majú medzinárodne uznávané znaky rýdzosti, resp. či majú náležité uznávané certifikáty.
2. československá delegácia upozornila na to, že v britskej nóte z 13. júna 1958 bola informovaná, že jej podiel bude 18 433,4735 kg zlata, avšak vtedajšia váha bola 18,4 tony. Komisia vysvetlila, že rozdiel 33,4735 kg vznikol preto, lebo množstvo zlata, ktoré malo byť vrátené, sa zaokrúhľovalo na najbližších 50 kg nadol. Zároveň komisia informovala, že 18,4 tony je len ďalšia záloha a že ČSSR dostane ešte okolo 33,5 kg pri konečnom vyúčtovaní, keď sa vyrieši problém albánskeho zlata.
3. pokiaľ išlo o poistenie zlata do jeho odovzdania československej strane, tripartitná komisia informovala, že požiadala švajčiarsku banku, ktorá bude zaisťovať transakciu, aby vypracovala konkrétny návrh. Československá strana to odmietala – keďže išlo o československé zlato, chcela platiť poistenie sama. Tento návrh bol motivovaný tým, že ak by sa na poistení zlata podieľala československá poisťovňa, výrazne by sa znížili československé náklady.
4. československá strana žiadala a nakoniec i presadila zásadnú požiadavku, že formulácie vyjadrujúce československé nároky a obsah ďalších zásadných dokumentov musia byť rovnaké ako pri ostatných štátoch.²⁹

---

29 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ..., zv. II, diel A, tamže, s. 6-7.

Počas rokovaní v Paríži boli prakticky doriešené zostávajúce problémy vo vzťahu k Veľkej Británii a boli vytvorené podmienky pre riešenie hlavných otázok súvisiacich s prevzatím menového zlata vo vzťahu k tripartitnej komisii. Tým sa uzatvárala jedna dôležitá etapa. Aké kroky mali ďalej na československej strane nasledovať?

- Federálne ministerstvo zahraničných vecí (FMZV) malo predložiť predsedníctvu ÚV KSČ a vláde komplexný materiál o zlate a o riešení otvorených hospodárskych otázok s USA a Veľkou Britániou s návrhom na podpis dojednaných náhradových dohôd;
- FMZV navrhne parafovanie československo-britskej dohody počas nadchádzajúcej návštevy britského námestníka ministra zahraničných vecí v Prahe;
- FMZV navrhne tripartitnej komisii, že mince budú preskúmané v Prahe československými odborníkmi za účasti dvoch expertov pozorovateľov komisie. Pokiaľ sa nájdu mince, ktoré vyvolajú pochybnosti o obsahu zlata, budú zabezpečené a odovzdané tripartitnej komisii na odborné preskúmanie;
- ŠBČS, FMZV a federálne ministerstvo financií vypracujú a predložia tripartitnej komisii návrhy poistenia zlata pri jeho preprave z New Yorku a Londýna do Švajčiarska a za jeho uloženie vo švajčiarskej banke až do prevedenia na účet československej vlády;
- FMZV dojedná so Swiss Bank Corporation mechanizmus transakcie.³⁰
- Avizované problémové schválenie náhradovej dohody v Snemovni reprezentantov amerického Kongresu sa konalo 15. decembra 1981.³¹ V priebehu prejednávania návrhu zákona H.R.5125 (dohoda o náhradách) vystúpili v rozprave viacerí kongresmani, pričom iba traja sa vyjadrili proti prijatiu zákona. Argumenty v rozprave, ktoré boli vznesené na podporu návrhu zákona boli tieto:
- návrh náhradovej dohody znamená pre amerických nárokovateľov, že vláda ČSSR zaplatí 90,5 miliónov USD, zatiaľ čo hodnota zlata je 108 miliónov USD; táto dohoda je lepšia ako dohoda z roku 1974, kde malo Československo zaplatiť len okolo 20 miliónov USD;
- prijatím návrhu náhradovej dohody sa USA nijako neviažu k poskytnutiu MFN, ako to bolo v roku 1974;
- návrh náhradovej dohody je schodnejším riešením než pôvodný návrh na predaj československého menového zlata a uspokojenie amerických

---

30 AMZV ČR, f. MPO, Rokovania o ....., zv. II, diel A, tamže, s. 8-9.

31 National Czech and Slovak Museum and Library (NCSML), Cedar Rapids, f. CNCA, box No. 6, H.R.5125.

nárokovateľov z úrokov; suma 81,5 miliónov USD je takou čiastkou, aká by sa dosiahla za 10 rokov na úrokoch predaného zlata;

- prednosťou návrhu náhradovej dohody je platenie „cash“ zo strany ČSSR, čo umožní „užiť“ nárokovateľom peniaze čo najskôr;
- také riešenie v prospech USA umožnil návrh zákona na predaj československého zlata (Wolffov návrh zákona), a tým bola vláda ČSSR presvedčená, že Kongres to myslí s predajom vážne.

Argumenty proti prijatiu návrhu zákona č. H.R.5125 boli takéto:

- poukazovalo sa na to, že nebudú uspokojené všetky osoby, ktoré stratili svoj majetok za posledných 37 rokov;
- namietalo sa, že pokiaľ ide o menové zlato, jedná sa o zlato ľudu a nie komunistickej vlády, resp. že československá vláda nezastupuje československý ľud.³²

Na základe súhlasného stanoviska Kongresu prezident uvedený zákon 20. decembra 1981 podpísal. Informoval o tom nasledujúci deň americký veľvyslanec v Prahe Jack F. Matlock československého ministra zahraničných vecí Bohuslava Chňouška.

Československé menové zlato vrátili USA na základe uvedenej dohody vo februári 1982.³³ Skončila sa tak, pre Československo napokon úspešne, pravdepodobne posledná dvojstranná otvorená československo-americká otázka, ktorá mala svoj „pôvod“ v rokoch druhej svetovej vojny.

DER AMERIKANISCHE KONGRESS UND DAS TSCHECHOSLOWAKISCHE WÄHRUNGSGOLD 1980–1981

SLAVOMÍR M I C H Á L E K

Die Geschichte des tschechoslowakischen Währungsgoldes begann gegen Ende der 30en Jahre des zwanzigsten Jahrhunderts zur Zeit der Gebietsreduzierung und des Auseinanderbrechens der Tschechoslowakischen Republik. Damals war es gewal-

---

32 NCSML, Cedar Rapids, f. CNCA, box No. 6, H.R.5125.

33 Samotný prevoz zlata z USA a Veľkej Británie cez Švajčiarsko sa uskutočnil v prísnom utajení a za rozsiahlych československých bezpečnostných opatrení pod krycím menom „Akcia Návrat“. Bližšie pozri MICHÁLEK, Slavomír. Finále osudu československého zlata – akcia „Návrat 82“. In *Dvě století nacionalismu : pocta prof. Janu Rychlíkovi*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2014, s. 248-271. ISBN 9788087782354.

tig und rechtslos von dem nazistischen Deutschland geraubt. Zum Ende des zweiten Weltkrieges wurde das Gold von der amerikanischen Besatzungsarmee zusammen mit Gold anderer Länder in den deutschen Salzbergwerken in Merkers entdeckt. Erst im Jahre 1982 wurde ein angemessener Teil davon wieder nach Prag, bzw. in die Staatsbank der Tschechoslowakei zurückgeschickt.

Kurz nach dem zweiten Weltkrieg wurde von den USA, Großbritannien und Frankreich die Drei-Parteien-Kommission zur Restitution des Währungsgoldes errichtet. Diese Kommission entstand aufgrund des Beschlusses der Pariser Reparationskonferenz und ihre Aufgabe war es, das gefundene Gold proportional gerecht aufzuteilen und an alle betroffenen Länder, einschließlich der Tschechoslowakei, zurückzugeben. In den folgenden Jahrzehnten des kalten Krieges erschien das Gold regelmäßig als Gegenstand des Konfliktes, der Streitigkeiten und Verhandlungen vor allem in der Regie von Washington und Prag. Die getroffenen Vereinbarungen wurden durch eine oder die andere Seite gebrochen, oft hat man wieder vom Punkt Null angefangen. Die vorgelegte Studie befasst sich mit dem Zeitraum 1980–1981, in dem sich der US-Kongress in die Frage der Zurückgabe des tschechoslowakischen Goldes bedeutungsvoll eingeschrieben hat.

PhDr. Slavomír Michálek, DrSc.

Historický ústav SAV

P. O. BOX 198, 814 99 Bratislava, Klemensova 19

e-mail: hismich@savba.sk